

## Anmeldelser

| HANNA DAHLSTRÖM: *Byen bliver til*, Gads Forlag, København 2022, 128 s., 149,95 kr.

*Byen bliver til* handler om byen Københavns ældste historie, fra den sene vikingetid og frem til tiden omkring år 1200. Bogen er andet bind i den bogserie på i alt otte bind om Københavns historie frem til nyere tid, som er forfattet af ansatte ved Københavns Museum og Københavns Stadsarkiv. Serien er udgivet af Gads Forlag under kyndig redaktion af Peter Bejder, en af landets flittigste redaktører af historiske udgivelser. *Byen bliver til* følger således seriens stramme format, der på flere måder minder denne anmelder om Aarhus Universitetsforlags yderst succesfulde serie *100 Danmarkshistorier*, som Bejder tidligere var redaktør af. Som de andre bøger i serien er *Byen bliver til* en relativt kort bog på 128 sider, og den er skrevet i et letlæseligt sprog. Bogen er desuden rig på illustrationer, men uden fodnoter eller egentlig litteraturliste; begge dele kan dog findes på forlagets hjemmeside. Der er altså tale om formidling og ikke decideret forskning, selv om bogen er fagfællebedømt.

Bogens forfatter, Hanna Dahlström, er arkæolog og museumsinspektør ved Københavns Museum og deltog i udgravningerne før etableringen af hovedstadens centrale metrolinje, Metro Cityring, der indledtes i 2009. Siden blev hun ph.d.-studerende ved grundforskningscentret Centre for Urban Network Evolutions (UrbNet) ved Aarhus Universitet, hvor Dahlström i 2019 forsvarede afhandlingen *Towards the making of a town – people, practices and interaction in Early Medieval Copenhagen*. Afhandlingen knytter sig til de arkæologiske udgravninger forud for Metro Cityring, et emne, Dahlström desuden har behandlet i flere forskningsartikler. På denne baggrund udbreder *Byen bliver til* den nyeste arkæologiske forskning i Københavns ældste historie til et bredere publikum.

Som læsere af dette tidsskrift givetvis allerede har bemærket, er hovedstadens historie i løbet af de seneste årtier blevet udvidet med et par århundreder i forhold til den traditionelle datering af Københavns grundlæggelse til 1100-tallets midte, da kong Valdemar den Store skænkede lokaliteten til biskop Absalon af Roskilde. Selv om forskningen ganske længe har anerkendt, at en urbaniseringsproces var godt i gang, da Absalon overtog „købmændenes havn“ fra kongen,

og at byen København dermed er ældre end Absalons tid, bliver det med *Byen bliver til* nu slået fast med syvtommersøm for en bredere læserskare. Bogen indledes f.eks. med de interessante fund på Rådhuspladsen af kristne begravelser samt en potentiel trækirke fra midten af 1000-tallet, der måske siden blev erstattet af en stenkirke, som arkæologer under Dahlstrøms ledelse fandt i 2011. Dette vigtige fund og dets betydning udfoldes senere i bogen (især s. 96-101). I samme boldgade er dateringen af Skt. Clemens, der i middelalderen lå nær Gammeltorv, hvor arkæologer i 2008 fandt grave og fund, der peger i retning af, at denne kirke også eksisterede i det sene 1000-tal. Dahlström ser meget fornuftigt en direkte kobling mellem kongemagten og dette ældste kirkebyggeri i København, og hun foreslår på den baggrund, at Københavns grundlæggelse må forstås som en del af en generel rigsdannelsesproces i 1000-tallet. Hermed afviser hun i hvert fald delvist den mere økonomiske tese om, at stedet oprindeligt var en sæsonbetonet handels- og fiskeplads, som i løbet af 1100-tallet udvikledes til en by. Dahlström fremlægger flere sådanne mere eller mindre nye teorier om det ældste Københavns udvikling, som selvfølgelig vil blive diskuteret og revurderet i fremtiden, efterhånden som nye arkæologiske udgravninger og analyser gennemføres. *Byen bliver til* afspejler således arkæologiens store potentiale på overgangen mellem forhistorisk og historisk tid, hvor de skriftlige kilder enten ikke findes eller er ganske få. Ikke mindst grundet den naturvidenskabelige drejning af arkæologien, den tilhørende konstante metodeudvikling og dansk byarkæologis internationalt høje niveau, som Dahlström selv både er formet af og bidrager til, kommer de videnskabelige landvindinger på dette område i stigende grad fra arkæologien.

Her og dér kunne man dog som historiker have ønsket sig et mere præcist begrebsapparat samt en større metodisk sikkerhed i tilgangen til og arbejdet med de skriftlige kilder. Eksempelvis anvendes periodiseringen „sagatid“ (s. 8). En historiker fanger nok, hvad forfatteren mener, men med tanke på bogens brede appel vil størstedelen af læserskaren formentlig være lidt udfordrede ved denne nye periodebetegnelse. En konkret fejl er konstateringen af, at byen København (Hafn) „omtales første gang på skrift i *Knytlingesaga*“ (s. 38) fra 1200-tallet, hvilket ikke er korrekt. Den tidligste skriftlige omtale af København/Hafn er pave Urban 3.s stadfæstelse i 1186 af, at Absalon ved sin død skænker byen til kirken i Roskilde. Bogen rummer flere af sådanne misforståede læsninger af skriftlige kilder, men her er dog tale om skønhedsfejl, der vel afspejler, at forfatteren er arkæolog og ikke historiker. Det er givetvis også forklaringen på, at de skriftlige kilder, som trods alt foreligger, ikke får megen opmærksom. Når det

skriftlige kildemateriale inddrages, er det som supplement til de arkæologiske udgravninger, fund og analyser.

Dahlström har skrevet en solid forskningsformidlende lille bog. Vil man som historiker eller anden forsker uden den påkrævede indsigt i arkæologiske termer, metoder og fagtraditioner have et solidt kendskab til Dahlströms egen forskning såvel som til andre dele af den arkæologi, som knytter sig til Metroudgravningerne og dermed Københavns historie i sen vikingetid og tidlig middelalder, er *Byen bliver til* en fin introduktion hertil.

*Kasper H. Andersen*

| LARS KJÆR: *Valdemar den Store. Borgerkrigens barn*, Gads Forlag, København 2022, 295 s., 349,95 kr.

Nærværende monografi er den første af sin art, og det kan måske undre, at ingen før har forsøgt sig med en historisk biografi over en af Danmarks bedst kendte og højtbesungne middelalderkonger. Men som Kjær også understreger, er der nogle helt særlige vanskeligheder knyttet til at portrættere en person som Valdemar 1. fyldestgørende. Et er kildesituationen, måske i særlig grad kildernes ophav og beskaffenhed, og i særdeleshed den helt grundlæggende afhængighed af én bestemt narrativ kilde, Saxo Grammaticus' *Gesta Danorum*. Dette sidste aspekt vil jeg vende tilbage til senere. Et psykologisk portræt med, hvad det indebærer af fornemmelser for den biograferedes indre liv, særligt motivfortolkninger, sender hurtigt faghistorikeren ud på dybt vand. Ikke mindst når der er tale om en person, fra hvis hånd vi reelt intet skriftligt har, og dertil en omstridt skikkelse. Et portræt af Valdemar må derfor bygge på andres mere eller mindre tendentiøse portrætter i mere eller snarere, mindre, samtidige kilder. Men formålet er måske heller ikke så meget at nå til „sandheden“ om Valdemar som person, som det er at portrættere en tid og et miljø, hvor beskrivelsen af Valdemars vej mod magten og hans godt 25 år på tronen danner rammen.

Lars Kjærs biografi over Valdemar lykkes i høj grad med sit forehavende. Det er et menneske på godt og ondt, der fremstår for læseren. Beskrivelsen er levende, og bogen kan læses af alle historieinteresserede. Der er i udgangspunktet tale om en populær fremstilling, tiltænkt et bredt publikum, men bogen indeholder også elementer af vægt og interesse for specialister. Det er den nyeste forskning, der danner baggrunden, så bogen fungerer også som introduktion til denne for en bredere læzerskare. Der er tillige adskillige aspekter i fremstillingen, hvor Kjær udfordrer traditionelle opfattelser, særligt af den po-